

УДК 338.432:[339.564:339.167](477)"364"
DOI: 10.15673/ie.v15i2.2679

Антонюк П.О.

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
відділ ринкових механізмів і структур
ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України»
Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044
E-mail: paul_antonyuk@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8100-2563

Ступницька Т.М.

кандидат економічних наук, доцентка
кафедра обліку та аудиту
E-mail: t.stupnitska@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2517-2795

Антонюк О.П.

кандидат економічних наук, доцент
кафедра обліку та аудиту
E-mail: olegantoni@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-9182-4982

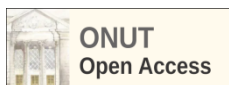
Баранюк Х.О.

Ph.D., доцентка
кафедра обліку та аудиту
Одеський національний технологічний університет
вул. Канатна 112, м. Одеса, Україна, 65039
E-mail: baranyuk.kristina@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3346-0332

АГРОПРОДОВОЛЬЧА ПРОДУКЦІЯ В ТОВАРНУМУ ЕКСПОРТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА

Дана стаття присвячена дослідженню впливу російсько-української війни на процеси в зовнішній торгівлі товарами, в тому числі агропродовольчими. Робота виконана на основі широкого використання методів економіко-статистичного аналізу. У роботі доведено, що на територіях сірих зон, окупованих регіонах та регіонах в яких ведуться військові дії було зосереджено значний виробничий та експортний потенціал країни, а його руйнування і неповне використання вплинули на результати експорту за весь 2022 р. Досліджено регіональну та товарну структури експорту товарів, а також фінансові результати експортно-імпоротної діяльності. Встановлено, що зміни в регіональній експортній структурі вплинули і на зміни в товарній структурі, а саме –продукція агропродовольчого комплексу займає більше половини експорту товарів. Показано, що провідна роль агропродовольчої продукції в товарному експорті проявляється і в створенні активного сальдо, в якому частка цієї продукції в 2022 р. склала 77,3%. В умовах війни держава має підтримувати певний рівень товарного експорту для гарантованого отримання коштів, і в цей період це може бути продукція сільського господарства і харчової промисловості. У висновках представлено рекомендації стосовно можливостей розширення експорту і скорочення імпорту, в тому числі за рахунок внутрішнього виробництва.

Ключові слова: регіональна структура, товарна структура, види транспорту, аналіз, коефіцієнт покриття, від'ємне сальдо, активне сальдо, агропродовольча продукція, агропродовольчі товари.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В передвоєнні роки зовнішня торгівля України динамічно розвивалась. У період 2017 – 2021 рр. середньорічні темпи зростання товарного експорту склали 112,6%, а по агропродовольчих товарах – 111,7%. Агропродовольча продукція становила понад 40% товарного експорту країни. Агресія РФ проти України призвела до суттєвого зменшення як виробництва, так і експорту продукції. Окупація одних чорноморських портів і блокада інших практично унеможливили експортні поставки морським транспортом – єдиним в торгівлі з країнами Азії, Африки та Америки. Проте, компанії досить швидко пристосувались до надзвичайних умов, і вже у травні експорт зріс проти

рівня березня-квітня. Більш суттєве зростання характерне в період після серпня, коли запрацювала чорноморська зернова ініціатива, що дало змогу частково відновити експортні поставки. В порівнянні з відповідними періодами минулого року, експорт товарів скорочувався і за підсумками року це зменшення склало 35,2%. Скорочення експорту має місце по продукції більшості товарних груп (xx) відповідно до УКТЗЕД, по більшості регіонів держави і впливає на фінансові результати зовнішньоторгівельної діяльності. Необхідність оцінки сучасного стану в зовнішній торгівлі держави, динаміки експорту товарів, змін в географічній та товарній структурі, формуванні сальдо в умовах війни та можливостей поліпшення результатів цієї діяльності і визначили актуальність

дослідження.

Аналіз останніх публікацій по проблемі.

Дослідження стану та тенденцій у зовнішній торгівлі України в умовах війни є нечисленними з відомих причин, проте висвітлені в роботах відомих науковців. Аналіз різних аспектів експортно-імпоротної діяльності у надзвичайних умовах знаходить своє відображення в роботах таких вчених-економістів, як: Л.В. Дейнеко, О.М. Кушніренко, О.О. Ципліцька, Н.Г. Гахович [2], Т.О. Осташко [6]. Разом з тим, з огляду на особливості зовнішньоторгівельної діяльності в специфічних умовах війни продовження дослідження різних аспектів товарного експорту залишається актуальним.

Формулювання цілей дослідження. Мета дослідження полягає в оцінці впливу умов війни на динаміку, структуру та фінансові результати зовнішньої торгівлі товарами. Дослідження виконуються з використанням методів та прийомів статистичного аналізу, що дає можливість запропонувати заходи, які полегшують негативний вплив війни.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Впродовж 5 передвоєнних років економіка України стабільно розвивалась. Так, ВВП за період 2017-2021 рр. зріс зі 112,2 млрд дол. США до 200,1 млрд дол. США, або на 178,3%. Динамічно зростали обсяги зовнішньої торгівлі. За цей період експорт

товарів зріс з 42,3 млрд дол. у 2017 р. до 68,1 млрд дол. у 2021 р., тобто на 161,0%. Варто відзначити високі темпи нарощування експорту по групі агропродовольчих товарів, а саме – з 17,8 млрд дол. до 27,7 млрд дол., або на 155,6%. У цей період агропродовольчі товари стають головним експортним товаром України, потіснивши на 2 місце недорогочінні метали та вироби з них [1]. У 2021 р. як розмір ВВП, так і товарного експорту були найбільш високими за період незалежності.

Війна суттєво вплинула на різні сторони економічної діяльності країни, в тому числі і на зовнішню торгівлю. Якщо в січні-лютому 2022 р. експорт товарів демонстрував надзвичайно позитивну динаміку – зростання до аналогічного періоду попереднього року становило 135,6%, то вже у наступному періоді настав різкий спад. Так, в порівнянні з попереднім 2021 р., по результатах першого кварталу експорт товарів зріс на 2,9%, за перше півріччя спад склав 24,0%, за 9 місяців скорочення оцінювалось у 31,4%, і по результатам за весь 2022 р., експорт скоротився на 35,2%. Таке зменшення пов'язується з тим, що ряд регіонів України зі значним експортним потенціалом став місцем бойових дій, був тимчасово окупованими і скоротив як виробництво продукції, так і її поставки за кордон (табл.1).

Таблиця 1

Регіональні обсяги та структура зовнішньої торгівлі товарами по областях зони бойових дій*

Регіони	2021 рік		2022 рік		2022 р. в % до загального 2021 р.
	млн. дол.	в % до загального обсягу	млн. дол.	в % до загального обсягу	
Україна, у тому числі	68072	100,0	41135	100,0	64,8
1. Дніпропетровська	12164	17,9	6251	14,2	51,4
2. Донецька	7036	10,3	284	0,6	4,0
3.. Запорізька	4741	7,0	2809	6,4	59,2
4. Київська	2551	3,7	2096	4,7	82,2
5. Луганська	168	0,2	9	0	5,2
6. Миколаївська	3457	5,1	1643	3,7	47,5
7. Сумська	1061	1,6	724	1,6	68,2
8. Харківська	1801	2,6	879	2,0	48,8
9. Херсонська	413	0,6	57	0,1	13,8
10. Чернігівська	1190	1,7	717	1,6	60,3
11. м. Київ	15331	22,5	10464	23,7	68,3
Всього	49913	73,2	25933	58,6	51,9

*розраховано авторами за даними [3]

По названих регіонах бойових дій та наближених до них в передвоєнному 2021 р. прийшлося 73,2% товарного експорту держави. Крім Київської та Сумської областей та м. Києва, по інших регіонах спад експорту виявився більш значним, ніж по державі в цілому, а Донецька та Луганська області з часткою в 10,5% у 2021 р. практично призупинили таку діяльність. Як показують дані табл.1, у 2022 р. в порівнянні з попереднім роком експорт товарів по цих регіонах скоротився на 23 890 млн дол, що складає 89,0% зменшення в цілому по Україні. Ряд регіонів,

перелічених вище, займав провідні позиції в експорті мінеральних продуктів, продукції хімічної і пов'язаних з нею галузей промисловості, недорогочінних металів та виробів з них, машин, обладнання та механізмів і електротехнічного обладнання. Зміни в регіональній структурі товарного експорту у 2021-2022 рр. суттєво вплинули і на товарну структуру (табл.2).

У 2021 р. лідерами українського експорту являлись агропродовольчі товари, а також недорогочінні метали та вироби з них, мінеральні продукти та

продукти хімічної промисловості. У результаті військових дій найбільш постраждалими секторами стали

мінерали (-48,6%), хімічні продукти (-54,3%), металургія (-62,5) [5].

Таблиця 2

Аналіз динаміки та товарної структури експорту за 2021-2022 рр.*

Код та назва товарів згідно з УКТЗЕД	2021 рік		2022 рік		2022 р. в % до 2021 р.
	млн дол.	%	млн дол.	%	
I. Живі тварини, продукти тваринного походження	1345	2,0	1472	3,3	109,4
II. Продукти рослинного походження	15538	22,8	13473	30,5	86,7
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	7037	10,3	5949	13,5	84,5
IV. Готові харчові продукти	3788	5,6	2497	5,7	65,9
Всього агропродовольча продукція	27708	40,7	23391	53,0	84,4
V. Мінеральні продукти	8414	12,4	4323	9,8	51,4
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2816	4,1	1287	2,9	45,7
IX. Деревина та вироби з деревини	2006	2,9	1885	4,3	94,0
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	15991	23,5	6003	13,6	37,5
XVI. Машини, обладнання та механізмів і електротехнічне обладнання	5260	7,7	3732	8,5	70,9
Інші	5877	8,7	3515	7,9	59,8
Експорт, всього	68072	100	44136	100	64,8

*розраховано авторами за даними [3]

Однією з причин спаду експортних поставок явилось скорочення виробництва продукції в результаті втрати виробничих потужностей металургійних комбінатів Маріуполя, порушення логістичних зв'язків. Так, за 2022 р. випуск чавуну впав на 69,8%, виплавка сталі зменшилась на 70,7%, а виробництво прокату – на 72,0% [9].

Значно менший спад експорту (-15,6%) має місце по продукції агропродовольчого комплексу, так як більша частина виробничих потужностей розташована в регіонах на підконтрольній Україні територіях. Більш того, по товарах розділу I «Живі тварини і продукти тваринного походження» експорт зріс на 109,4%, а в цілому агропродовольчі товари, по причині помірнього спаду в порівнянні з усім товарним експортом, закріпили лідерські позиції з часткою 53,0%. Частка агропродовольчої продукції в товарному експорті України набагато перевищує аналогічний показник в провідних країнах ЄС, який являється лідером по експорту продовольства у світі. Так, у Франції, одному із потужних світових експортерів продуктів харчування в 2020 р. при загальному експорті товарів в обсязі 428,1 млрд. євро агропродовольчі товари склали 62,1 млрд. євро або 14,5%. При цьому переважна частина цього експорту - 46,7 млрд. євро або 72,5% - це продукція харчової промисловості [11]. В агропродовольчому експорті з України традиційно переважає продукція сільськогосподарства. Зміни в товарній структурі вітчизняного експорту в сторону збільшення частки продукції харчової промисловості, тобто продукції з більшою доданою вартістю, відкривають можливості зростання вартості експортних поставок при зменшенні фізичного обсягу і навантаження на всі види транспорту. Зростання частки агропродовольчої продукції в товарному експорті до 53,0% в 2022 р. пояснюється виключно умовами війни і різким скороченням експорту інших важливих товарів.

Варто зауважити, що скорочення експортних поставок не носить суцільного характеру в розрізі товарних груп (xx). Особливо це характерно для окремих агропродовольчих товарів, де і високі темпи зростання, і найбільші абсолютні прирости в порівнянні з іншими товарними групами: 02 «М'ясо та їстівні субпродукти» - 109,2% (+78 млн дол.); 04 «Молоко та молочні продукти; яйця птиці; мед» - 119,4% (+74 млн дол.); 12 «Насіння та плоди олійних рослин» - 154,3% (+1323 млн дол.); 17 «Цукор і кондитерські вироби з цукру» - 121,5% (+54 млн дол.); 20 «Продукти переробки овочів» - 111,0% (+22 млн дол.). Як видно, найбільш суттєвий приріст має місце по насінню і плодам олійних рослин, що виглядає цілком логічно, так як частка продуктів рослинного походження зросла з 56,0% у 2021 р. до 57,6% у 2022 р, що і підкреслює сировинний характер агропродовольчого експорту України. Насіння та плоди олійних рослин в товарному експорті зросли виключно за рахунок насіння соняшника, який не змогли переробити в умовах воєнного стану маслоекстраційні підприємства. Якщо у 2021 р. Україна експортувала 79 тис т насіння соняшнику, то у 2022 р. – 2,64 млн т, або майже у 33 р. більше. Про зміни в товарній структурі експорту свідчать також ТОП-10 основних товарів в розрізі товарних позицій (XX.XX) та зміни в її складі у 2021 – 2022 рр. (табл. 3).

В табл.3 представлені товари в основному двох комплексів: гірничо-металургійного та агропродовольчого. Лідерами по частці в українському експорті впродовж двох років є агропродовольча продукція, особливо ця перевага характерна для 2022 р. – агропродовольчі товари - 40,0%, гірничо-металургійні – 11,4%. Динаміка експорту в 2021-2022 рр. наочно свідчить про міру занепаду чорної металургії за такий короткий період.

Таблиця 3

ТОП-10 товарів українського експорту в 2021-2022 рр.*

2021 рік			2022 рік		
№ з/п	Товари	у % до експорту	№ з/п	Товари	у % до експорту
1.	Залізна руда	10,1	1.	Кукурудза	13,5
2.	Кукурудза	8,7	2.	Соняшникова олія	12,4
3.	Соняшникова олія	7,9	3.	Залізна руда	6,6
4.	Пшениця	7,4	4.	Пшениця	5,9
5.	Гарячекатаний прокат	6,3	5.	Ріпак	3,5
6.	Напівфабрикати зі сталі	6,0	6.	Проводи ізольовані	3,2
7.	Ріпак	2,5	7.	Насіння соняшнику	2,8
8.	Проводи ізольовані	2,3	8.	Напівфабрикати зі сталі	2,5
9.	Прутки з вуглецевої сталі	2,0	9.	Гарячекатаний прокат	2,3
10.	Ячмінь	1,9	10.	Соя	1,9

*розраховано авторами за даними [7, 10]

Зовнішня торгівля в умовах війни здійснювалась при блокаді портів, постійних атаках на інфраструктуру тощо. Це призвело до скорочення, в першу чергу фізичного експорту зі 162 млн т в 2021 р. до 99,8 млн т в 2022 р., що є результатом зменшення перевозок морським транспортом, на які приходиться більша частина експорту [8]. Зростання перевозок залізничним і автомобільним транспортом виявилось не в змозі компенсувати втрати морських перевозок, в результаті чого суттєво зменшився експорт до країн Азії та Африки. Як результат – істотна зміна географічної структури зовнішньої торгівлі. Сухопутний кордон з країнами ЄС дозволив збільшити експорт з 26,8 млрд дол. у 2021 р. до 27,9 млрд дол. у 2022 р., або на 104,1%, а частка країн цього об'єднання в експорті України зросла з 39,4% у 2021 р. до 63,3% у 2022 р. [4]. Тобто, країни ЄС – основний торговий партнер України. Результати блокади морських портів відчули багато партнерів, і особливо, з великим обсягом імпорту з України. Насамперед, Китай – імпортер номер один з України по результатах 2021 р., скоротив імпорт з 8003 млн дол. до 2460 млн дол., або на 69,3%. Третій по товарному імпорту з України – Туреччина зменшила імпорт з 4140 млн дол. у 2021 р. до 2900 млн дол. у 2022 р., або на 30,0%. Війна показала, що направляючи більше 60% свого експорту в заморські країни, Україна залежить від стану безпеки чорноморських портів, а в умовах наявності агресивного північно-східного сусіда це за певних умов призводить до значних економічних втрат. Існуюча ситу-

ація має спонукати до певних змін в торгівельній політиці і напрямках експортних потоків, враховуючи наявність зовсім інших сусідів, а саме країн ЄС, членом якого Україна може стати в найближчі роки. До речі, в цьому союзі, що є найбільш потужним експортером товарів у світі, в експорті країн більша частина поставок здійснюється саме всередині об'єднання. Так, у Франції у 2021 р. з експорту в 500,9 млрд євро 272 млрд євро або 54,3% прийшлося на 27 країн союзу [12].

Результат зовнішньої торгівлі товарами – сальдо зовнішньоторгівельного балансу в останні два десятиріччя є негативним (від'ємним), тобто імпорт перевищує експорт. Така ситуація пояснюється відсталою структурою експорту та імпорту. Україна екпортує переважно сировинні матеріали, ціни на які на світовому ринку порівняно низькі, а імпортує переважно продукцію паливно-енергетичного комплексу, та машини і устаткування, товари легкої промисловості. В передвоєнні роки спостерігалось зменшення від'ємного сальдо до 4,8 млрд дол. в 2021 році. В наступному році від'ємне сальдо зросло до 11,16 млрд дол. По абсолютній більшості товарів відповідно (I-XX) розділів УКТЗЕД формується від'ємне сальдо. Активне сальдо стабільним, як правило, є в торгівлі агропродовольчими товарами (розділи I, II, III, IV), деревиною та виробами з дерева (розділ IX), недорогими металами та виробами з них (розділ XV). Фінансові результати зовнішньої торгівлі товарами наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Фінансові результати зовнішньої торгівлі товарами в 2021-2022 рр.*

Код та назва товарів по розділах згідно з УКТЗЕД	Роки							
	2021 рік				2022 рік			
	Експорт, млн дол.	Імпорт, млн дол.	Сальдо, млн дол.	К покр.	Експорт, млн дол.	Імпорт, млн дол.	Сальдо, млн дол.	К покр.
Всього, у тому числі	68072	72843	-4771	0,934	44136	55296	-11160	0,798
I. Живі тварини, продукти тваринного походження	1345	1594	-249	0,844	1472	1175	297	1,2528
II. Продукти рослинного походження	15538	2131	13407	7,291	13473	1927	11546	6,992
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	7037	444	6593	15,849	5949	294	5655	20,235

Продовження табл. 4

Код та назва товарів по розділах згідно з УКТЗЕД	Роки							
	2021 рік				2022 рік			
	Експорт, млн дол.	Імпорт, млн дол.	Сальдо, млн дол.	К покр.	Експорт, млн дол.	Імпорт, млн дол.	Сальдо, млн дол.	К покр.
IV. Готові харчові продукти	3788	3578	210	1,059	2497	2645	-148	0,944
Всього агропродовольча продукція	27708	7747	19961	3,577	23391	6041	17350	3,872
IX. Деревина та вироби з деревини	2006	442	1564	4,538	1886	198	1687	9,525
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	15991	4372	11619	3,657	6003	2591	3412	2,317
Інші розділи	22367	60282	-37915	0,371	12857	46466	-33609	0,277

*розраховано авторами за даними [3]

Розрахунки табл. 4 свідчать, що переважна частина активного сальдо формується в результаті торгівлі агропродовольчими товарами. Так, в передвоєнний 2021 р. із 33144 млн дол. активного сальдо, створеного в торгівлі усіма товарами 19961 млн дол. або 60,2% - це результат торгівлі агропродовольчими товарами. На торгівлю недорогоцінними металами та виробами з них прийшлося 11619 млн дол. або 35,1%. Скорочення в 2022 р. експорту цих товарів на 62,5% призвело до зменшення і активного сальдо до 3412 млн дол., тобто на 70,6%. Натомість, попри скорочення активного сальдо в торгівлі агропродовольчими товарами до 17350 млн дол. його частка в сумарному активному сальдо в 2022 р. зросла до 77,3%. В зовнішній торгівлі товарами склалася ситуація, коли реалізація агропродовольчої продукції стає головним джерелом отримання необхідної в умовах війни іноземної валюти.

Коефіцієнт покриття імпорту експортом свідчить як про співвідношення експорту і імпорту, так і про темпи зміни цих результатів. В торгівлі товарами значення коефіцієнту скоротилося з 0,934 до 0,798, що свідчить про погіршення структури зовнішньоторгівельного обороту, пов'язаного з відмінностями в динаміці експорту та імпорту в 2021-2022 рр. - експорт - 64,9%, імпорт - 75,9%. В результаті цього частка експорту в обороті скоротилася з 48,3% в 2021 р. до 44,4% в 2022 р., а частка імпорту зросла, відповідно, з 51,7% до 55,6%. В 2022 р. мало місце зростання імпорту в порівнянні із попереднім роком продукції товарних груп, які не відносяться до критичного імпорту, в тому числі і агропродовольчих товарів (овочі; кава; чай; залишки і відходи харчової промисловості). В умовах війни з метою раціонального використання іноземної валюти варто відповідним органам звернути увагу на досить ліберальні положення імпоротної політики і можливість внесення до них змін.

Висновки та перспективи подальших досліджень:

1. Унаслідок російської воєнної агресії товарний експорт України скоротився головним чином по регіонах держави зі значним експортним потенціалом, які стали місцем бойових дій, були тимчасово окуповані і скоротили виробництво і експортні поставки продукції. Деякі з цих районів займали провідні позиції в експорті мінеральних продуктів, продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості,

недорогоцінних металів та виробів з них, машин, обладнання та механізмів, електричного обладнання.

2. Зміни в регіональній структурі товарного експорту у 2021-2022 рр. внесли суттєві зміни і в товарну структуру. Експорт товарів чотирьох названих вище товарних груп (V, VI, XV, XVI) скоротився на 17136 млн дол. з 32481 млн дол. в 2021 р. до 15345 млн дол. в 2022 р. або на 52,8%. Порівняні по обсягу експорту агропродовольчі товари зменшили експорт на 4317 млн дол. або на 15,6%, в результаті чого відбулося революційне зрушення в товарній структурі, а саме: агропродовольча продукція з часткою в загальному експорті 53,0% стала головним експортним товаром країни.

3. Агропродовольча продукція займає лідируючі позиції в ТОП-10 товарів українського експорту - 6 позицій з часткою 40,0% проти 11,4% - гірничометалургійних товарів.

4. В результаті блокади портів найбільше експортних товарів з України недоотримали імпортери країн Азії та Африки. Географічні сусіди України - країни ЄС через автомобільні та залізничні перевезення в цих складних умовах навіть наростили імпорт з Україною. Найбільшими імпортерами стали Польща і Румунія з 15,2% і 8,6% відповідно українського експорту, а на весь Європейський Союз спрямовано 63,3% вітчизняних товарів. В таких умовах доцільно розглянути можливості певної переорієнтації експортних потоків, прив'язаних до морських перевезень, на автомобільний, залізничний та річковий транспорт з партнерами Європи з огляду на майбутнє членство в ЄС.

5. Серед експортованих з України товарів лише агропродовольчі товари систематично мають активне торговельне сальдо. В найближчі роки ця група товарів залишиться чи не єдиною, що забезпечує активне сальдо. Зростання експорту агропродовольчої продукції за рахунок продуктів з підвищеною доданою вартістю (продукти тваринного походження, готові харчові продукти) при певному контролі за імпортом продукції, яка виробляється в Україні (різні овочі, готові продукти із зерна, різні харчові продукти, продукти, що використовуються для годівлі тварин) дасть можливість збільшити як валютну виручку, так і активне сальдо, поліпшуючи фінансовий стан країни, яка воює.

Література

1. Антонюк П.О., Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Баранюк Х.О. Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі України агропродовольчими товарами // Економіка харчової промисловості. 2021. Т.13, вип. 3. С. 16-22. doi: 10.15673/fe.v13i3.2128
2. Дейнеко Л.В., Кушніренко О.М., Циплицька О.О., Гахович Н.Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості // Економіка України. 2022. №5. С. 3-25. doi: 10.15407/economyukr.2022.05.003
3. Державна служба статистики України URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.03.2023)
4. Експорт товарів у 2022 році зменшився на 35%, а імпорт - на 19,6%, - попередні дані уряду. *Finbalance*: веб-сайт. URL: <https://finbalance.com.ua/news/uryad-eksport-tovariv-u-2022-rotsi-zmenshivsia-na-35-a-import-na-196> (дата звернення: 20.03.2023)
5. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. Дія Бізнес. Експортний напрям: [інтернет-портал]. URL: https://export.gov.ua/news/4570-eksport_ukraini_u_2022_rotsi_golovni_tendentsii_sektori_ta_reghioni (дата звернення: 29.03.2023)
6. Осташко Т.О. Сільськогосподарський експорт України в умовах війни і шляхи його відновлення // Економіка України. 2022. №5. С. 26-37. doi: 10.15407/economyukr.2022.05.026
7. Головнєв С. Сировинна економіка. Що купувала і продавала Україна в 2021 році. *Бізнес-Цензор*: веб-сайт. URL: <https://biz.censor.net/r3310713> (дата звернення: 20.03.2023)
8. Торгівля 2022 року за видами транспортних перевезень. *Дія Бізнес. Експортний напрям*: [інтернет-портал]. URL: https://export.gov.ua/news/4413-torgivlia_2022_roku_za_vidami_transportnikh_perevezen (дата звернення: 20.03.2023)
9. Колісниченко В. Українські металурги у 2022 році виробили 5,35 млн т прокату. GMK Center: веб-сайт. URL: <https://gmk.center.ua/news/ukrainiski-metalurgi-u-2022-roci-virobili-5-35-mln-t-prokatu/> (дата звернення: 20.03.2023)
10. У 2022 році експорт товарів з України скоротився на 35%. *LB.ua*: веб-сайт. URL: https://lb.ua/economics/2023/01/04/541409_2022_rotsi_eksport_tovariv_z_ukraini.html (дата звернення: 10.03.2023)
11. Douanets & Droits Indirect. URL: <https://lekiosque.finances.gouv.fr/fichiers/etudes/thematiques/A2020.pdf> (retriwed from: 10.03.2023)
12. Commerce extérieur français en 2021: un déficit de 84,7 milliards d'euros sur les biens. *Vie-publique*: website. URL: <https://www.vie-publique.fr/en-bref/283734-les-resultats-du-commerce-exterieur-en-2021> (retriwed from: 10.03.2023)

Стаття надійшла 10.04.2023
 Стаття прийнята до друку 24.04.2023
 Доступно в мережі Internet 30.06.23

Antonyuk P.

Ph.D., Senior Researcher
 Department of Market Mechanisms and Structures
 Institute of Market and Economic & Ecological Research
 of National Academy of Sciences of Ukraine
 Frantsuzskiy boulevard, 29, Odesa, Ukraine, 65044
 E-mail: paul_antonyuk@ukr.net
 ORCID ID: 0000-0002-8100-2563

Stupnytska T.

Ph.D., Associate Professor
 Department of Accounting and Auditing
 E-mail: t.stupnytska@gmail.com
 ORCID ID: 0000-0002-2517-2795

Antonyuk O.

Ph.D., Associate Professor
 Department of Accounting and Auditing
 E-mail: olegantoni@ukr.net
 ORCID ID: 0000-0002-9182-4982

Baraniuk Kh.

Ph.D., Associate Professor
 Department of Accounting and Auditing
 Odesa National University of Technology
 Kanatna str., 112, Odesa, Ukraine, 65039
 E-mail: baranyuk.kristina@gmail.com
 ORCID ID: 0000-0002-3346-0332

AGRICULTURAL PRODUCTS IN COMMODITY EXPORTS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR: STATISTICAL ASSESSMENT

In the article, a study of the impact of the Russian-Ukrainian war on processes in Ukraine's foreign trade has been conducted. The work performed is based on the wide use of indicators, methods and techniques of economic and statistical analysis. An analysis of changes in the regional and commodity structures of export was carried out, some aspects of the financial results of foreign trade were also considered. It has been established that in the regions of hostilities and those close to them, namely in 10 regions and the city of Kyiv, which in 2021 accounted for 73.2% of Ukraine's commodity exports, in 2022 external supplies of goods decreased by 23.9 billion USD, which is an 89.0% decrease in Ukraine as a whole, and in the Donetsk and Luhansk regions such activity has practically stopped.

The analysis also showed significant changes in the commodity structure of exports. Since the mentioned regions were leaders in the export of mineral products, products of chemical and related industries, and non-precious metals and products from them, the decrease in their share in total exports from 47.7% in 2021 to 34.8% affected on the dynamics of the structure of export of goods - the share of agro-food products increased from 40.7% in 2021 to 53.0% in 2022. For the first time in the modern history of Ukraine, agro-food products make up only half of its exports. The analysis emphasizes the extreme dependence of Ukraine's export activity on the operation of transport, especially sea transport. The blockade of seaports disrupted supplies to countries in Asia and Africa, while the use of rail and road transport increased exports to EU countries from \$26.8 billion. and in 2021 up to 27.9 billion dollars, which, of course, should lead to certain changes in the trade policy, the directions of export flows, the structure of transportation by various modes of transport. The financial results of foreign trade in goods were analyzed, where it was established that as a result of military operations, the balance from trade in non-precious metals decreased and agro-food products became the main source of obtaining an active balance. The conclusions present recommendations regarding the growth of exports of agro-food products in particular, which will allow maintaining at a certain level both the amount of foreign exchange earnings and the active balance. The financial results of foreign trade in goods were analyzed, where it was established that as a result of military operations, the balance from trade in non-precious metals decreased and agro-food products became the main source of obtaining an active balance. The conclusions present recommendations regarding the growth of exports of agro-food products in particular, which will allow maintaining at a certain level both the amount of foreign exchange earnings and the active balance.

Key words: regional structure, commodity structure, types of transport, analysis, coverage ratio, negative balance, active balance, agro-food products.

References

1. Antoniuk, P. O., Antoniuk, O. P., Stupnytska, T. M., & Baraniuk, Kh. O. (2021). Analiz suchasnoho stanu zovnishnoi torhivli Ukrainy ahroprodovolchymy tovaramy. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, 13 (3), 16-22. doi: 10.15673/fe.v13i3.2128
2. Deineko, L. V., Kushnirenko, O. M., Tsyplitska, O. O., & Hakhovych, N. H. (2022). Naslidky povnomasshtabnoi voiennoi ahresii RF dlia ukrainskoi promyslovosti. *Ekonomika Ukrainy*, (5), 3-25. doi: 10.15407/economyukr.2022.05.003
3. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. (2022). <http://ukrstat.gov.ua/> (Retrieved March 10, 2023).
4. *Ekспорт tovariv u 2022 rotsi zmeshyvsia na 35%, a import - na 19,6%, - poperedni dani uriadu*. Finbalance. (2023). <https://finbalance.com.ua/news/uryad-eksport-tovariv-u-2022-rotsi-zmeshivsvsya-na-35-a-import---na-196> (Retrieved March 20, 2023).
5. *Ekспорт Ukrainy u 2022 rotsi: holovni tendentsii, sektory ta rehiony*. Diia Biznes. Eksporny napriam. (2023). https://export.gov.ua/news/4570-eksport_ukraini_u_2022_rotsi_golovni_tendentsii_sektori_ta_rehiony (Retrieved March 29, 2023).
6. Ostashko, T. O. (2022). Silskohospodarskyi eksport Ukrainy v umovakh viiny i shliakhy yoho vidnovlennia. *Ekonomika Ukrainy*, (5), 26-37. doi: 10.15407/economyukr.2022.05.026
7. *Holovnov S. Syrovynna ekonomika. Shcho kupovala i prodavala Ukraina v 2021 rotsi*. Biznes-Tsenzor. (2022). <https://biz.censor.net/r3310713> (Retrieved March 20, 2023).
8. *Torhivlia 2022 roku za vydamy transportnykh perevezhen*. Diia Biznes. Eksporny napriam. (2023). https://export.gov.ua/news/4413-torgivlia_2022_roku_za_vidami_transportnykh_perevezhen (Retrieved March 20, 2023).
9. Kolisnichenko, V. (2023). Ukrainski metalurhy u 2022 rotsi vyroblyly 5,35 mln t prokatu. GMK Center. <https://gmk.center.ua/news/ukrainski-metalurghi-u-2022-roci-virobili-5-35-mln-t-prokatu/> (Retrieved March 20, 2023).
10. *U 2022 rotsi eksport tovariv z Ukrainy skorotyvsia na 35%*. LB.ua. (2023). https://lb.ua/economics/2023/01/04/541409_2022_rotsi_eksport_tovariv_z_ukraini.html (Retrieved March 10, 2023).
11. Douanets & Droits Indirect. <https://lekiosque.finances.gouv.fr/fichiers/etudes/thematiques/A2020.pdf> (Retrieved March 10, 2023).
12. *Commerce extérieur français en 2021: un déficit de 84,7 milliards d'euros sur les biens*. Vie-publique. (2022). <https://www.vie-publique.fr/en-bref/283734-les-resultats-du-commerce-exterieur-en-2021> (Retrieved March 10, 2023).

Received 10 April 2023

Approved 24 April 2023

Available in Internet 30.06.23

Цитування згідно ДСТУ 8302:2015

Антонюк П.О., Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Баранюк Х.О. Агропродовольча продукція в товарному експорті України в умовах війни: статистична оцінка // *Економіка харчової промисловості*. 2023. Т.15, вип. 2. С. 3-9. doi: 10.15673/fe.v15i2.2679

Cite as APA style citation

Antonyuk, P., Antonyuk, O., Stupnytska, T. & Baraniuk, Kh. (2023). Agricultural products in commodity exports of Ukraine in the conditions of war: statistical assessment. *Food Industry Economics*, 15(2), 3-9. doi: 10.15673/fe.v15i2.2679